

DE GESCHIEDENIS VAN HET KERKORGEL Het orgel werd in 1784 gebouwd door de Leidse orgelmaker Johannes Josephus Mitterreither (Graz 1733 – Leiden 20-01-1800), die uit een Oostenrijks geslacht van orgelbouwers stamde. Na zijn komst naar Nederland werkte hij aanvankelijk bij J.J. Moreau uit Rotterdam die in Gouda het befaamde orgel van de St. Jan bouwde. In 1761 vestigde hij zich te Gouda als medewerker van H.H. Hess, en in 1769 startte Mitterreither een eigen bedrijf in Leiden. Hij behoorde tot de belangrijkste orgelbouwers van ons land aan het eind van de 18e eeuw. Hij bouwde een veertigtal orgels, meest bescheiden van omvang. Naast een aantal huisorgels zijn er in Nederland nog negen van zijn kerkorgels min of meer in originele staat bewaard gebleven, alsmede twee kasten van zijn orgels.

Sinds de bouw van de huidige parochiekerk, in 1873, doet het orgel uit 1784, dat afkomstig was uit de toenmalige schuilkerk aan de Wal in Schoonhoven (waar nu de Plateelfabriek staat), dienst in deze R.K. Bartholomeuskerk te Schoonhoven. De dispositieverzameling Broekhuizen uit het midden van de 19de eeuw vermeldt een ander orgel in de toenmalige schuilkerk. Het is mogelijk dat het orgel van elders afkomstig is en na ca 1850 in de schuilkerk geplaatst is ter vervanging van het toen daarin aanwezige orgel.

Opvallend is dat de drie middelste pijpen van de torens alle gefacetteerd (of geciseleerd) zijn uitgevoerd, hier in de vorm van een spiraal. Omdat deze versieringsvorm van frontpijpen in de tweede helft van de 18e eeuw nauwelijks meer werd toegepast en omdat ze zeer zwaar zijn uitgevoerd, kunnen ze mogelijk zelfs ouder zijn dan het orgel. In 1970 werd een restauratie, mede onder toezicht van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, uitgevoerd door de firma Adema-Schreurs te Amsterdam. Sinds 5 juni 2001 is het instrument opgenomen als beschermd monument in het Register ingevolge artikel 6 van de Monumentenwet 1988. In 2005 werd wederom een restauratie, mede onder toezicht van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, uitgevoerd door de firma Gebr. van Vulpen te Utrecht.

DE BESCHRIJVING VAN HET ORGEL

Het Mitterreitherorgel van de R.K. Bartholomeuskerk is een instrument met één handklavier met 51 toetsen en een aangehangen pedaal met 20 toetsen.

Het orgel telt 5½ registers. *Een register is een reeks van 51 pijpen (evenveel als er toetsen zijn) met verschillende toonhoogte, maar met eenzelfde vorm en klankkleur.*

Het instrument bevat 282 sprekende pijpen.

Drie registers zijn gedeeld in bas (lage tonen) en discant (hoge tonen). De bas- discantscheiding is tussen h^o en c¹). De organist kan zo met de rechter- en linkerhand verschillende klankkleuren ten gehore brengen.

De dispositie (= registersamenstelling) is als volgt:

Prestant 8' discant

Bourdon 8' doorlopend (gedekte pijpen, C-H eiken, c^o-d³ metaal)

Prestant 4' bas en discant

Fluit 4' bas en discant (gedekte pijpen)

Roerquint 3' bas en discant (gedekt, met kleine open buisjes (= roeren) op de hoed)

Octaaf 2' doorlopend

Manuaalomvang: C - d³ (gedeeld tussen h^o en c¹)

Pedaalomvang: C - g^o

Toonhoogte: a¹ = 444 Hz bij 15° C

Stemming: evenredig zwevend

Winddruk: 70 mm. waterkolom

De Prestant 4', waarvan de grootste pijpen in het front staan (uit het latijn Praestare = vooraanstaan), vormt de basis van de klank van dit orgel. De Octaaf 2' klinkt een octaaf (= 8 tonen) hoger dan de Prestant 4'. De Prestant 8' klinkt een octaaf lager dan de Prestant 4' en is op dit orgel meer bedoeld als soloregister. De Prestanten hebben een dragende en enigszins snijdende klank. De Bourdon 8', Fluit 4' en Roerquint 3' zijn fluitregisters met een ronde en lieflijke klank. Omdat de Bourdon 8', in tegenstelling tot de Prestant 8', ook als basregister is uitgevoerd, bevat hij de laagste tonen van dit orgel en dient als basis voor de begeleiding van de andere registers.

Andere orgels van Mitterreither kan men vinden in Berlikum (uit 1780, in de Hervormde Kerk), in Bokhoven (uit 1800, RK H. Antonius Abt Kerk, oorspronkelijk afkomstig uit Brielle), in Leiden (uit 1769, in RK Lodewijkkerk), in Leiden (uit 1774, in de Lokhorstkerk), in Leiderdorp (uit 1781, in de Herv. Kerk), in Steenderen (uit 1780, in de Hervormde Kerk), in Woubrugge (uit 1794, in de Hervormde Kerk) en in Zaandam (uit 1786 in RK H. Bonifatiuskerk).

Alleen nog de kast vindt men in Zierikzee in de Lutherse Kerk (uit 1778) en in Gouda in de Oud-Katholieke kerk (uit 1778).